

VALSTYBINĖ VARTOTOJŲ TEISIŲ APSAUGOS TARNYBA

Biudžetinė įstaiga, Vilniaus g. 25, 01402 Vilnius, tel. (8 5) 262 6751, faks. (8 5) 279 1466, el. p. tarnyba@vvvat.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188770044.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai
rastine@tm.lt
marius.vainauskas@tm.lt

2015-09-28 Nr. 4 - 3228
I 2015-07-24 Nr.(1.39.)7R-4917

IŠVADA

DĖL KORUPCIJOS PASIREIŠKIMO TIKIMYBĖS NUSTATYMO

Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba (toliau – Tarnyba) 2015 m. liepos 24 d. gavo Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos raštą Nr. (1.39.)7R-4917, kuriuo prašoma atlikti korupcijos pasireiškimo institucijoje tikimybės nustatymą. Tarnyboje, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 8 d. nutarimu Nr. 1601 „Dėl korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos patvirtinimo“, atliktas korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas, analizuojant 2014 m. liepos 1 d. – 2015 m. birželio 30 d. laikotarpį. Vadovaujantis Tarnybos direktoriaus 2013 m. gruodžio 18 d. įsakymu Nr. 1–111 „Dėl Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos struktūrinių padalinių nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų Tarnybos Teisės ir personalo skyriaus nuostatų 5.13 punktu, korupcijos pasireiškimo tikimybę nustatyti pavesta Tarnybos Teisės ir personalo skyriui. Nustatant korupcijos pasireiškimo tikimybę Tarnyboje buvo taikomi lyginamosios analizės, dokumentų analizės, teisės aktų analizės bei dokumentų vertinimo metodai.

Tarnyba, įgyvendindama valstybės politiką vartotojų teisių apsaugos srityje ir užtikrindama vartotojų teisių apsaugą, pagal kompetenciją vartotojų ginčų sprendimo ne teisme tvarka nagrinėja vartotojų ir pardavėjų, paslaugų teikėjų ginčus, kontroliuoja sutarčių standartines sąlygas ir ginčija nesažiningas vartojimo sutarčių sąlygas, koordinuoja vartotojų teisių apsaugos institucijų, atsakingų už tam tikros vartojimo srities reguliavimą, veiklą vartotojų teisių apsaugos srityje (analizuoja sukauptą, periodiškai iš valstybės ir savivaldybių institucijų gaunamą informaciją apie vartotojų teisių apsaugą; teikia pasiūlymus dėl vartotojų teisių apsaugos tobulinimo), priima ir derina teisės aktus, susijusius su vartotojų teisių apsauga, teikia išvadas ir pasiūlymus dėl įstatymų ir kitų teisės aktų projektų, susijusių su vartotojų teisių apsauga, gina vartotojų viešąjį interesą, taiko įstatymų nustatytas poveikio priemones bei atlieka kitas funkcijas.

Per analizuojamąjį laikotarpį Tarnyboje nebuvo užfiksuoti Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo (toliau – Korupcijos prevencijos įstatymas) 2 straipsnio 2 dalyje nurodytų korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų atvejai. Be to, per analizuojamąjį laikotarpį Tarnyboje nebuvo užfiksuoti kiti tapataus pobūdžio, tačiau mažiau pavojingų teisės pažeidimų, už kuriuos numatyta administracinė, tarnybinė (drausminė) ar kitokia teisinė atsakomybė, atvejai.

Korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 3 dalyje numatyti kriterijai, kuriais vadovaujanti valstybės ar savivaldybės veiklos sritis gali būti priskiriama prie sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė. Išanalizavus teisės aktuose įtvirtintus Tarnybos įgaliojimus bei funkcijas, daroma išvada, jog Tarnybos veikla formaliai atitinka du kriterijus, nurodytus Korupcijos prevencijos įstatyme – Tarnybos veiklos sritis priskiriama prie sričių, kuriose

egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, kadangi sprendama jos kompetencijai priskirtus klausimus, Tarnyba priima sprendimus, kuriems nereikia kitos valstybės ar savivaldybės įstaigos patvirtinimo (Korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 3 dalies 5 punktas), Tarnyba vykdo kontrolės ar priežiūros funkcijas (Korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 3 dalies 2 punktas).

Atsižvelgiant į tai bei vadovaujantis minėtais korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo analizės metodais, buvo peržiūrėtos ir palygintos Tarnybos kompetencijai priskirtos veiklos sritys, funkcijos, priimami sprendimai bei jų priėmimo procedūros.

Vartotojų ir pardavėjų bei paslaugų teikėjų ginčų vartotojų ginčų sprendimo ne teisme tvarka nagrinėjimo procedūros detaliam reglamentuotos Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatyme (toliau – Vartotojų teisių apsaugos įstatymas). Pagal vartotojo skundo pobūdį išskirtinos ne maisto prekių ir paslaugų, statybos darbų ar statinio bei jo elementų (langų, durų ir kt.) montavimo ar kokybės ir su tuo susijusių sutartinių įsipareigojimų vykdymo, maisto produktų, rekreacinių paslaugų, turizmo, atlygintinų medicininių paslaugų bei skundų dėl geriamojo vandens sritys. Kiekvienoje šių sričių egzistuoja tam tikra Tarnybos sprendimų priėmimo procedūrų specifika.

Tarnyba, gavusi vartotojo prašymą dėl galimo jo teisių pažeidimo vartojimo (ne maisto) prekių srityje, įvertina jame išdėstytas ginčo aplinkybes, ir, vadovaudamasi Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 22 straipsnio 3 dalies 4 punktu, dėl ginčo, kuris nagrinėtinas Tarnyboje vartotojų ir pardavėjų, paslaugų teikėjų ginčų sprendimo ne teisme tvarka, tačiau reikalinga išvada dėl specifinių faktinių aplinkybių (pvz.: vartotojas, be kita ko, skundžiasi prekių ženkliniu, kokybe, pardavėjas ginčija prekės defektų kilmę ar pobūdį ir pan.), kreipiasi į už šią sritį atsakingą instituciją (Valstybinę ne maisto produktų inspekciją prie Ūkio ministerijos).

Nagrinėjant ginčus, susijusius su paslaugų teikėjo veiksmų teisėtumu ir pagrįstumu, kai reikia nustatyti faktines aplinkybes dėl teikiamų paslaugų kokybės, Tarnyba, vadovaudamasi minėtu Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 22 straipsnio 3 dalies 4 punktu, kreipiasi į už tam tikrą sritį atsakingą instituciją (Ryšių reguliavimo tarnybą – pvz.: dėl televizijos paslaugų techninių parametrų, šioms paslaugoms teikti naudojamos įrangos atitikimo reikalavimams, Valstybinę ne maisto produktų inspekciją prie Ūkio ministerijos – pvz.: dėl cheminio valymo paslaugų, Informacinės visuomenės plėtros komitetą prie Susisiekimo ministerijos – dėl informacinių ir pramoginių paslaugų teikėjų veiksmų atitikimo Informacinės visuomenės paslaugų įstatymo reikalavimams, Lietuvos Respublikos ginklų fondą prie Vidaus reikalų ministerijos, Valstybinę kelių transporto inspekciją prie Susisiekimo ministerijos – dėl ginklų arba transporto priemonių atitikimo privalomiesiems reikalavimams).

Vartotojų teisių apsaugos įstatyme nustatyta, kad Valstybinė ne maisto produktų inspekcija prie Ūkio ministerijos, išnagrinėjusi vartotojo prašymą, surašo patikrinimo aktą, kuriame nurodo, ar vartotojo reikalavimas pagrįstas, ir, jei pagrįstas, pasiūlo pardavėjui, paslaugų teikėjui per nustatytą terminą įvykdyti vartotojo reikalavimą ir tik tuomet, kai pardavėjas, paslaugų teikėjas vartotojo reikalavimo netenkina, šios institucijos patikrinimo akto kopiją pateikia Tarnybai. Tarnyba, surinkusi reikiamą medžiagą ir pasirengusi nagrinėti ginčą, jį išnagrinėja rašytinio arba žodinio proceso tvarka. Tarnyba, kaip neutrali (t. y. iki tol tyrime nedalyvavusi) institucija, atsižvelgdama į visą turimą ginčo medžiagą, vartotojo, pardavėjo, paslaugų teikėjo paaiškinimus ir pateiktus dokumentus, Valstybinės ne maisto produktų inspekcijos prie Ūkio ministerijos patikrinimo akto išvadas ir kitus įrodymus, pagal Vartotojų teisių apsaugos įstatymą kolegialiai, t. y. Tarnybos direktoriaus iš Tarnybos direktoriaus pavaduotojos, departamentų direktorių ir skyrių vedėjų sudaryta nuolatinė komisija (toliau – Komisija), vadovaudamasi Vartotojų teisių apsaugos įstatyme įtvirtintais objektyvumo, nešališkumo bei rungimosi principais, priima sprendimą (atmesti, patenkinti ar iš dalies patenkinti vartotojo prašymą), kuris yra neprivalomo, rekomendacinio pobūdžio.

Vadovaudamasi Vartotojų teisių apsaugos įstatyme nustatyta ginčų sprendimo ne teisme tvarka, Tarnyba nagrinėja vartotojų skundus dėl statybos darbų ar statinio bei jo elementų (langų, durų ir kt.) montavimo ar kokybės ir su tuo susijusių sutartinių įsipareigojimų vykdymo. Galiojantys teisės aktai nenumato valstybės institucijos, kuri atliktų valstybinę statybos darbų bei

statinio elementų (langų bei durų) priežiūrą garantinio laikotarpio ir paprastojo remonto metu, taip pat nėra valstybės institucijos, galinčios pateikti išvadą dėl vartotojų prašymuose išdėstytų aplinkybių, susijusių su statybų darbais, statinio elementų montavimu, kokybe ir pan. Todėl Tarnyba, siekdama priimti objektyvų sprendimą, visuomet siūlo vartotojams kreiptis dėl išvados į nepriklausomus ekspertus. Turėdama ekspertų išvadą, Tarnyba, surinkusi kitą reikiamą medžiagą, gali išnagrinėti ginčą rašytinio arba žodinio proceso tvarka ir priimti sprendimą. Jei minėtos išvados nei viena iš ginčo šalių nepateikia, Tarnyba vadovaujasi teisės aktų nuostatomis, juose įtvirtintomis prezumpcijomis bei įrodinėjimo pareigos paskirstymo taisyklėmis. Atsižvelgdama į visą turimą ginčo medžiagą, vartotojo, pardavėjo, paslaugų teikėjo paaiškinimus, nepriklausomų ekspertų išvadas ir kitus pateiktus dokumentus bei įrodymus, Tarnybos kolegialus organas – Komisija – priima sprendimą atmesti, patenkinti ar iš dalies patenkinti vartotojo prašymą, kuris yra rekomendacinio pobūdžio. Kadangi sprendimas priimamas vadovaujantis nepriklausomų ekspertų išvadomis, nevienasmeniškai, o kolegialaus organo (Komisijos), ir yra tik rekomendacinio pobūdžio, korupcijos pasireiškimo tikimybė šioje srityje yra labai maža.

Atsižvelgiant į tai, kad tam tikrais atvejais nepriklausomų trečiųjų asmenų sprendimams gali būti daroma įtaka išorės faktorių, manytina, jog objektyvumo ir antikorupcinio požiūriu būtų efektyviausia, jei dėl statybos darbų ar statinio bei jo elementų (langų, durų ir kt.) montavimo, kokybės bei su tuo susijusių sutartinių įsipareigojimų vykdymo išvadas teiktų valstybės institucija. Atsižvelgiant į tai, Tarnyba palaiko savo anksčiau teiktus siūlymus minėtą funkciją priskirti Valstybinei ne maisto produktų inspekcijai prie Ūkio ministerijos arba Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai prie Aplinkos ministerijos.

Vartotojų teisių apsaugos įstatyme nustatyta, kad vartotojui pateikus prašymą maisto produktų srityje, Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, išnagrinėjusi vartotojo prašymą, surašo patikrinimo aktą, kuriame nurodo, ar vartotojo reikalavimas pagrįstas, ir, jei pagrįstas, pasiūlo pardavėjui, paslaugų teikėjui per nustatytą terminą įvykdyti vartotojo reikalavimą. Tik tuomet, kai pardavėjas, paslaugų teikėjas vartotojo reikalavimo netenkina, šios institucijos patikrinimo akto kopija pateikiama Tarnybai. Tarnyba, surinkusi reikiamą medžiagą ir pasirengusi nagrinėti ginčą, jį išnagrinėja rašytinio arba žodinio proceso tvarka. Tarnyba, kaip neutrali (t. y. iki tol tyrime nedalyvavusi) institucija, atsižvelgdama į visą turimą ginčo medžiagą, vartotojo, pardavėjo, paslaugų teikėjo paaiškinimus ir pateiktus dokumentus, Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos patikrinimo akto išvadas ir kitus įrodymus, kolegialiai priima sprendimą (atmesti, patenkinti ar iš dalies patenkinti vartotojo prašymą), kuris yra neprivalomo pobūdžio. Pažymėtina, kad sprendimas dėl ginčo priimamas kolegialaus organo – Komisijos, ir yra tik rekomendacinio pobūdžio, todėl korupcijos pasireiškimo tikimybė šioje srityje yra labai maža.

Atsižvelgiant į tai, kad sprendimas priimamas vadovaujantis kitos institucijos pateikta ekspertine išvada, nevienasmeniškai, o kolegialaus organo bei į tai, kad sprendimai yra tik rekomendacinio pobūdžio, nors institucija atitinka šiuo atveju vieną iš Korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkoje nurodytų kriterijų – daugiausia priimami sprendimai, kuriems nereikia kitos valstybės ar savivaldybės įstaigos patvirtinimo, tačiau praktiškai korupcijos pasireiškimo tikimybė šioje srityje yra labai maža.

Dalies ginčų dėl rekreacinių paslaugų (pvz.: baseinų, pirčių kompleksų teikiamų paslaugų) ginčų nagrinėjimo modelis yra analogiškas anksčiau aprašytam, kadangi teisės aktais nustatyta institucija (Visuomenės sveikatos centrai) yra įgaliota atlikti patikrinimą ir surašyti patikrinimo aktą su jame išdėstytomis išvadomis dėl vartotojo prašymo. Tačiau egzistuoja ir tokios paslaugų grupės, kurioms nėra įgaliotos institucijos, galinčios atlikti patikrinimą ir pateikti išvadas dėl paslaugų atitikimo teisės aktų reikalavimams (pvz.: koncertai, spektakliai), todėl tais atvejais, kai nėra institucijos, galinčios atlikti patikrinimą ir pateikti išvadas dėl paslaugų atitikimo teisės aktų reikalavimams, Tarnyba priima sprendimą dėl iškilusio ginčo vertindama tik vartotojo ir paslaugų teikėjo pateiktus dokumentus ir paaiškinimus bei atsižvelgia į teisės aktuose įtvirtintą reglamentavimą. Pažymėtina, kad ir šiuo atveju sprendimas dėl ginčo priimamas kolegialaus organo – Komisijos, be to, sprendimas yra rekomendacinio pobūdžio, todėl korupcijos pasireiškimo tikimybė ir šioje srityje išlieka maža.

Dėl tam tikrų turizmo paslaugų (organizuotų turistinių kelionių, vežimo (oro, kelių, geležinkelių) Tarnyba turi teisę, vadovaudamasi Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 22 straipsnio 3 dalies 4 punktu, kreiptis į instituciją, atsakingą už tam tikrą sritį (Valstybinį turizmo departamentą prie Ūkio ministerijos, Civilinės aviacijos administraciją, Valstybinę kelių transporto inspekciją ir kt.) ir gauti išvadą dėl vartotojo prašymo. Tarnyba, surinkusi reikiamą medžiagą ir pasirengusi nagrinėti ginčą, jį išnagrinėja, kaip jau buvo minėta, rašytinio arba žodinio proceso tvarka. Tarnybos Komisija, išanalizavusi šalių paaiškinimus, įvertinusi įrodymus bei atitinkamų institucijų išvadas, priima rekomendacinio pobūdžio sprendimą. Jei nėra įgaliotos institucijos, galinčios atlikti patikrinimą ir pateikti išvadą dėl tam tikrų turizmo paslaugų atitikimo teisės aktų reikalavimams (pvz.: jei bendrovės siūlomas produktas – apgyvendinimas užsienio šalyje tam tikram laikotarpiui), tuomet Tarnyba kolegialiai, kaip jau buvo minėta, priima sprendimą dėl iškilusio ginčo vertindama tik vartotojo ir paslaugų teikėjo pateiktus dokumentus, paaiškinimus bei atsižvelgia į teisės aktuose įtvirtintą reglamentavimą.

Tarnyba, gavusi vartotojų prašymus dėl galimai nekokybiškai suteiktų medicininių paslaugų ir žalos atlyginimo, vartotojus informuoja apie jų, kaip pacientų teises bei įstatymų nustatytas privalomas prašymų dėl žalos atlyginimo pateikimo ir nagrinėjimo procedūras, t. y., apie pareigą kreiptis į Pacientų sveikatai padarytos žalos nustatymo komisiją.

Vartotojų prašymus dėl galimai nekokybiškų medicinos prietaisų (dėl išvados, ar medicinos prietaisas yra kokybiškas, krepiamasi į Valstybinę akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnybą prie Sveikatos apsaugos ministerijos) bei atlygintinų medicininių paslaugų, kai paciento sveikatai nėra padaryta žala, Tarnyba nagrinėja pagal aukščiau minėtą Vartotojų teisių apsaugos įstatyme įtvirtintą vartotojų ginčų sprendimo ne teisme tvarką. Kadangi sprendimas dėl ginčo priimamas kolegialaus organo – Komisijos, be to, sprendimas yra rekomendacinio pobūdžio, todėl korupcijos pasireiškimo tikimybė ir šioje srityje išlieka maža.

Išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarka taip pat nagrinėjami ginčai, patenkantys į Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo 11 straipsnio 1 punkte Tarnybai priskirtą kompetenciją – dėl geriamojo vandens ir nuotekų apskaitos, vandentiekio avarių, geriamojo vandens tiekimo nutraukimo, sustabdymo ar ribojimo ir sąskaitų pateikimo. Vartotojų ir geriamojo vandens tiekėjų, komunalinių paslaugų teikėjų ginčų nagrinėjimas išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarka atliekamas vadovaujantis Vartotojų teisių apsaugos įstatymu. Nagrinėdama ginčus, Tarnyba turi teisę, vadovaudamasi Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 22 straipsnio 3 dalies 2 ir 4 punktais, kreiptis į valstybės ir savivaldybės institucijas, atsakingas už tam tikrą su ginču susijusią sritį (Aplinkos ministerija, Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, Lietuvos metrologijos inspekcija, savivaldybės, kt.) ir gauti informaciją ar išvadą, reikalingą ginčui išnagrinėti ir sprendimui priimti. Tarnybos Komisija, išanalizavusi šalių paaiškinimus, įvertinusi įrodymus bei atitinkamų institucijų pateiktą informaciją, remdamasi teisės aktų nuostatomis, priima sprendimą, kuris yra neprivalomo pobūdžio. Pažymėtina, kad sprendimas dėl ginčo priimamas kolegialaus organo – komisijos ir yra tik rekomendacinio pobūdžio, todėl korupcijos pasireiškimo tikimybė šioje srityje yra maža.

Informuojame, jog Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 29 straipsnyje nustatyta, kad ginčo šalys turi teisę kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą, prašydamos nagrinėti ginčą iš esmės tiek ginčo nagrinėjimo ginčus nagrinėjančioje institucijoje metu, tiek po šios institucijos sprendimo priėmimo. Kreipimasis į teismą po ginčą nagrinėjančios institucijos sprendimo priėmimo nelaikomas šios institucijos sprendimo apskundimu.

Kaip matyti iš detaliai apibūdintų Tarnybos sprendimų priėmimo procedūrų vartotojų ir pardavėjų, paslaugų teikėjų ginčų vartotojų ginčų sprendimo ne teisme tvarka, didesnės dalies sprendimų, dėl vartotojų teisių apsaugos klausimus reguliuojančių įstatymų pažeidimų, priėmimas yra pagrįstas medžiaga bei išvadamis, kurios yra pateikiamos Tarnybai nepavaldžių vartotojų teises ginančių valstybės institucijų (pvz., Valstybinės ne maisto produktų inspekcijos prie Ūkio ministerijos, Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos, visuomenės sveikatos centrų). Srityse, kuriose nėra įgaliotos institucijos, galinčios atlikti patikrinimą ir pateikti išvadą dėl prekių bei paslaugų atitikimo teisės aktų reikalavimams, vartotojų ir pardavėjų, paslaugų teikėjų ginčų

vardotojų ginčų sprendimo ne teisme tvarka nagrinėjimo procedūros detaliam reglamentuotos Vartotojų teisių apsaugos įstatyme ir kituose teisės aktuose. Vykdydama Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 5 punkte numatytą funkciją, Tarnyba priima sprendimus kolegialiai (vadovaujantis Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 11 straipsnio 5 dalimi, Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos direktoriaus 2014 m. sausio 7 d. įsakymu Nr. 1-8 „Dėl Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos darbo reglamento pakeitimo“ patvirtinto Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos darbo reglamento (toliau – Tarnybos darbo reglamentas) 61 punktu, numatytoms funkcijoms įgyvendinti Tarnybos direktorius iš Tarnybos direktoriaus pavaduotojo, departamentų direktorių ir skyrių vedėjų sudaro kolegialų organą – Komisiją; atskiriems klausimams spręsti Tarnybos direktorius gali sudaryti kelias komisijas. Visi vartotojų ginčų sprendimo ne teisme tvarka priimami sprendimai yra rekomendacinio pobūdžio.

Taigi, nors nagrinėjant vartotojų ir pardavėjų, paslaugų teikėjų ginčus vartotojų ginčų sprendimo ne teisme tvarka, formaliai korupcijos pasireiškimo tikimybė egzistuoja – ši Tarnybos veiklos sritis priskiriama prie sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, kadangi sprendama jos kompetencijai priskirtus klausimus, priima sprendimus, kuriems nereikia kitos valstybės ar savivaldybės įstaigos patvirtinimo (Korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 3 dalies 5 punktas), tačiau dėl išsamaus institucijos veiklos ir sprendimų priėmimo procedūrų reglamentavimo bei daugumos sprendimų rekomendacinio pobūdžio korupcijos pasireiškimo tikimybė Tarnyboje yra minimali.

Pažymėtina, jog Tarnyba yra teisės aktų įgaliota nagrinėti Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo (toliau – Produktų saugos įstatymas), Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo (toliau – Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas), Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo (toliau – Reklamos įstatymas) pažeidimus bei taikyti sankcijas minėtų įstatymų nuostatas pažeidusiems subjektams.

Produktų saugos įstatyme bei Tarnybos darbo reglamente aprašytos Produktų saugos įstatymo pažeidimo bylų nagrinėjimo procedūros. Produktų saugos įstatymo 27 straipsnyje nustatyta, kad kontrolės institucijų darbuotojai dėl šio įstatymo pažeidimo surašo protokolą ir kartu su reikalingais įrodymais ne vėliau kaip per 3 darbo dienas perduoda Tarnybai. Tarnyba nagrinėja Produktų saugos įstatyme numatytas bylas ir skiria baudas. Nagrinėjant bylą, dalyvauja medžiagą pateikusios kontrolės institucijos atstovas, taip pat kviečiamas ir gali dalyvauti pats pažeidėjas ir (ar) jo atstovas. Produktų saugos įstatymo 23 straipsnis nustato baudų dydžius, o 24 straipsnis – atleidimą nuo atsakomybės ir atsakomybę lengvinančias bei sunkinančias aplinkybes. Atkreiptinas dėmesys, kad įstatymas nenumato galimybės nenagrinėti bylos, jei kontrolės institucijos surašė ir perdavė nagrinėti Tarnybai minėto įstatymo pažeidimo protokolą. Įvertinus aplinkybę, kad protokolus dėl įstatymo pažeidimo surašo kontrolės institucijos, o baudas skiria kolegialus organas – Tarnybos direktoriaus įsakymu sudaryta Komisija bei tai, kad įstatymas nustato ne tik baudų dydžio intervalus (nuo–iki), bet ir atsakomybę lengvinančias bei sunkinančias aplinkybes, į kurias privaloma atsižvelgti skiriant baudas, taip pat į tai, kad įstatymas nenumato galimybės nenagrinėti bylos ir neskirti baudos esant įstatymo pažeidimui (kontrolės institucijos surašė ir perdavė nagrinėti Tarnybai įstatymo pažeidimo protokolą), manome, kad korupcijos pasireiškimo tikimybė šioje srityje taip pat yra labai maža, tuo labiau, kad Tarnybos Komisijos nutarimai gali būti skundžiami teismui.

Reklamos įstatymo 19 straipsnyje numatyta, kad Tarnyba nagrinėja šiame straipsnyje nustatytų reikalavimų pažeidimus ir skiria baudas dėl pažeidimų, ištirtų savo iniciatyva, arba pagal Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos pateiktus pažeidimų tyrimo dokumentus su atlikto tyrimo išvadomis. 2013 m. liepos 31 d. Tarnybos direktoriaus įsakymu Nr. 1–73 „Dėl Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo pažeidimų nagrinėjimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintos Reklamos įstatymo pažeidimų nagrinėjimo taisyklės, kurios detaliam aprašo Reklamos įstatymo pažeidimų nagrinėjimo bei sankcijų skyrimo procedūras. Šiose taisyklėse įtvirtinta, jog Reklamos įstatymo pažeidimams nagrinėti Tarnybos direktorius sudaro kolegialų organą – Komisiją. Įvertinus tai, kad Reklamos įstatymo pažeidimus nagrinėja bei sankcijas skiria komisija, kurią sudaro tarpusavyje nesusijusių ir vienas kitam nepavaldžių struktūrinių padalinių asmenys bei į detaliam tiek

Reklamos įstatyme, tiek taisyklėse aprašytas Reklamos įstatymo pažeidimų nagrinėjimo, sankcijų skyrimo procedūras, lengvinančias, sunkinančias aplinkybes, baudos skyrimo dydžius, galimybę apskusti Tarnybos sprendimus teismui, teigtina, kad nors Tarnyba teisės aktų yra įgaliota tirti tam tikrus Reklamos įstatymo pažeidimus bei taikyti sankcijas korupcijos pasireiškimo tikimybė yra minimali.

Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo 9 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog, kaip laikomasi šio įstatymo nuostatų, išskyrus šio straipsnio 2 dalies nuostatas, kontroliuoja Tarnyba. Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo pažeidimų nagrinėjimas detalizuotas 2008 m. vasario 5 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-68 „Dėl Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo pažeidimų nagrinėjimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintose Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo pažeidimų nagrinėjimo taisyklėse (toliau – Taisyklės). Šiose taisyklėse nustatyta, jog Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo pažeidimams nagrinėti Tarnybos direktorius įsakymu sudaro kolegialų organą – Komisiją iš Tarnybos direktoriaus pavaduotojų, departamentų direktorių ir skyrių vedėjų. Taisyklių 3 punkte įtvirtinta Komisijos sudarymo, jos narių nušalinimo ar nusišalinimo priimant sprendimus, taip pat Komisijos balsavimo tvarka. Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo pažeidimų tyrimą atlieka konkretus valstybės tarnautojas ar darbuotojas, o visus sprendimus priima institucijos vadovo įsakymu iš kitų asmenų sudaryta Komisija, kurioje dalyvaujantys asmenys dirba skirtinguose institucijos struktūriniuose padaliniuose ir yra atsakingi už skirtingas vartojimo santykių sritis. Atsižvelgiant į tai, kad tyrimą atlieka ir sprendimus priima tarpusavyje tiesiogiai nesusiję asmenys, be to, kolegialus sprendimas priimamas taip pat tarpusavyje tiesiogiai nesusijusių asmenų, Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas bei Taisyklės detalai nustato Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo pažeidimų nagrinėjimo tvarką, baudų dydžio intervalus (nuo–iki), atsakomybę lengvinančias bei sunkinančias aplinkybes, į kurias privaloma atsižvelgti taikant sankcijas pažeidėjams, sprendimai gali būti skundžiami teismui, korupcijos pasireiškimo galimybė nagrinėjant Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo pažeidimus yra minimali.

Vadovaujantis Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 40 straipsnio 1 dalimi, Tarnyba už Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – Civilinis kodeksas) 6.228⁵ straipsnio 5 dalyje, 6.228⁶ straipsnio 1 dalyje, 6.228⁷ straipsnio 1 dalyje, 6.228⁸ straipsnio 2–6 dalyse, 6.228⁹ straipsnio 4 ir 5 dalyse, 6.228¹⁰ straipsnio 1, 9 ir 10 dalyse, 6.228¹¹ straipsnio 2, 6–12 dalyse, 6.228¹² straipsnio 3, 4 ir 7 dalyse, 6.228¹⁶ straipsnio 1 dalyje, 6.359 straipsnyje, 6.359¹ straipsnyje, 6.369 straipsnio 3, 7–13 dalyse, 6.370 straipsnio 4–9 dalyse ir šio įstatymo 5 straipsnio 3 dalyje, 36 straipsnio 5–17 dalyse, 37 straipsnio 1–4, 8–12 dalyse, 38 straipsnio 1 dalyje, 39 straipsnyje nurodytų reikalavimų (draudimų) nesilaikymą pardavėjui, paslaugų teikėjui gali skirti baudą. Pažymėtina, kad baudų skirimo procesas detalizuojamas Tarnybos darbo reglamente bei Vartotojų teisių apsaugos įstatyme. Vadovaujantis Tarnybos darbo reglamento nuostatomis, minėtų Civilinio kodekso nuostatų pažeidimų tyrimą atlieka konkretus valstybės tarnautojas ar darbuotojas, o visus sprendimus priima Tarnybos direktorius iš direktoriaus pavaduotojo, departamentų direktorių ir skyrių vedėjų sudarytas kolegialus organas – Komisija. Taigi, sprendimas yra priimamas tarpusavyje tiesiogiai nesusijusių asmenų. Tirdama pažeidimą, Komisija atlikusi vartotojų teisių pažeidimo nagrinėjimo procedūrą gali priimti sprendimą taikyti arba netaikyti Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 40 straipsnyje nustatytas sankcijas. Komisijai priėmus sprendimą taikyti sankcijas, skiriant konkrečią baudą, atsižvelgiama į Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 40 straipsnio 3 ir 4 dalyse nurodytas atsakomybę lengvinančias ar sunkinančias aplinkybes, pažeidimo pobūdį, pažeidimo trukmę ir mastą. Skiriamos baudos dydis nustatomas pagal baudos dydžio minimumo ir maksimumo vidurkį, atsižvelgiant į atsakomybę lengvinančias ar sunkinančias aplinkybes. Komisijos priimtas sprendimas gali būti skundžiamas teismui. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, t. y., kad tyrimą atlieka ir sprendimus priima tarpusavyje tiesiogiai nesusiję asmenys, be to, kolegialus sprendimas priimamas taip pat tarpusavyje tiesiogiai nesusijusių asmenų, Vartotojų teisių apsaugos įstatymas bei Tarnybos darbo reglamento nuostatos detalai nustato nagrinėjimo tvarką, baudų

dydžius, atsakomybę lengvinančias bei sunkinančias aplinkybes, į kurias privaloma atsižvelgti taikant sankcijas pažeidėjams, sprendimai gali būti skundžiami teismui, korupcijos pasireiškimo galimybė nagrinėjant aukščiau išvardintų Civiliniame kodekse nurodytų reikalavimų (draudimų) pažeidimus yra minimali.

Įstatymų nustatyta tvarka Tarnyba taip pat kontroliuoja sutarčių standartines sąlygas ir ginčija nesąžiningas vartojimo sutarčių sąlygas. Pagal Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 11 straipsnio 5 dalį, sprendimą dėl nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų priima Tarnybos direktoriaus įsakymu sudaryta Komisija. Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 32 straipsnis įtvirtina teisinę procedūrą, kurios privaloma laikytis, nustačius, jog vartojimo sutarties sąlygos yra nesąžiningos. Šio įstatymo 32 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad Tarnyba, nustačiusi, kad vartojimo sutarties sąlygos yra nesąžiningos, turi kreiptis į pardavėją, paslaugų teikėją ir pasiūlyti jam per 14 dienų nuo šio pasiūlymo gavimo pakeisti, panaikinti arba nebetaikyti nesąžiningos sąlygos ar sąlygų sudarant sutartis su vartotojais. Jeigu pardavėjai arba paslaugų teikėjai nevykdo Komisijos nutarimu išdėstytų Tarnybos siūlymų, Tarnyba dėl nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų taikymo vykdymo turi teisę kreiptis į teismą, kuris nesąžiningas vartojimo sutarčių sąlygas pripažįsta negaliojančiomis nuo sutarties sudarymo.

Įvertinus aplinkybę, kad sprendimą dėl nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų priima kolegialus organas – Tarnybos direktoriaus įsakymu sudaryta Komisija bei tai, kad įstatymas nustato Tarnybos teisę tik reikalauti pakeisti, panaikinti arba nebetaikyti nesąžiningos sąlygos ar sąlygų, o sankcijos negali būti skiriamos, be to, tai, kad galutinį sprendimą dėl sutarties sąlygų pripažinimo nesąžiningomis priima teismas, manytina, kad korupcijos pasireiškimo tikimybė šioje srityje yra labai maža.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2011 m. vasario 9 d. nutarimu Nr. 182 „Dėl Šilumos tiekėjų sąskaitų (mokėjimo už šilumą pranešimų), teikiamų buitiniams šilumos vartotojams, vertinimo“ nustatė, kad Tarnyba, vadovaudamasi Šilumos tiekėjų sąskaitų (mokėjimo už šilumą pranešimų), teikiamų buitiniams šilumos vartotojams, vertinimo taisyklėmis, privalo rinkti iš šilumos tiekėjų informaciją apie buitiniams šilumos vartotojams šilumos tiekėjų teikiamas sąskaitas (mokėjimo už šilumą pranešimus) už suvartotą šilumos energiją ir jas vertinti, taip pat vertinti iš buitinių šilumos vartotojų gautą informaciją apie šilumos tiekėjų teikiamas sąskaitas (mokėjimo už šilumą pranešimus) už suvartotą šilumos energiją. Jeigu yra pagrindo manyti, kad šilumos tiekėjų pateiktos sąskaitos (mokėjimo už šilumą pranešimai) galbūt pažeidžia buitinių šilumos vartotojų teises, Tarnyba imasi visų leistinų teisės aktuose numatytų priemonių pažeidimams pašalinti ir prireikus pateikia informaciją pagal kompetenciją Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai arba Valstybinei energetikos inspekcijai prie Energetikos ministerijos. Remiantis Šilumos tiekėjų sąskaitų (mokėjimo už šilumą pranešimų), teikiamų buitiniams šilumos vartotojams, vertinimo taisyklėmis (toliau – Taisyklės), patvirtintomis Tarnybos direktoriaus 2011 m. vasario 24 d. įsakymu Nr. 1-24 „Dėl šilumos tiekėjų sąskaitų (mokėjimo už šilumą pranešimų), teikiamų buitiniams šilumos vartotojams, vertinimo taisyklių patvirtinimo“, Tarnyba, įvertinusi šilumos tiekėjų sąskaitų (pranešimų) teikiamų buitiniams šilumos vartotojams duomenis, apibendrintą informaciją kiekvieną ketvirtį viešai skelbia savo internetinėje svetainėje.

Tarnyba, nustačiusi galimus vartotojų teisių pažeidimus šioje srityje, informaciją pagal kompetenciją perduoda Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai arba Valstybinei energetikos inspekcijai prie Energetikos ministerijos ir tokiais atvejais galutinį sprendimą pagal Lietuvos Respublikos šilumos ūkio įstatymo 21 straipsnyje suteiktus įgaliojimus priima minėtos institucijos, todėl korupcijos pasireiškimo tikimybė yra labai maža.

Pažymėtina, kad Tarnyba, vykdydama priežiūros ir kontrolės funkcijas, ūkio subjektų veiklos priežiūrą reglamentuojančius specialiuosius įstatymus taiko sistemingai su Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (toliau – Viešojo administravimo įstatymas) nuostatomis. Tarnyba, vadovaudamasi Viešojo administravimo įstatymo 36² straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtintu viešumo principu, savo interneto tinklalapyje www.vvtat.lt skelbia Komisijos nutarimų dėl minėtų įstatymų pažeidimų rezoliucines dalis.

Be to, Tarnyba, atsižvelgdama į tai, kad institucijos veiklos viešinimas yra vienas iš

reikšmingiausių korupcijos prevencijos veiksnių, nedelsiant savo interneto tinklalapyje skelbia informaciją apie vykdomą įstatymų nustatytą poveikio priemonių taikymą. Be to, Tarnybos atskiroje interneto tinklalapio www.vvtat.lt skiltyje „Paslaugos“ yra detalios aprašytos bei grafiškai pavaizduota veiksnių seka, kuri atspindi Tarnybos veiksmus nagrinėjant vartotojų skundus, bylas dėl įstatymų pažeidimų, teikiant informaciją, konsultuojant asmenis. Tokiu būdu, Tarnyba teikia aiškia, susistemintą informaciją ir instrukcijas, kurios yra lengvai prieinamos verslo subjektams, sudaryta galimybė pateikti ir gauti informaciją internetu.

Taigi, nors Tarnybai pagal kompetenciją taikant Produktų saugos įstatymo, Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo, Reklamos įstatymo, nustatytas poveikio priemonės šių įstatymų pažeidėjams, formaliai korupcijos pasireiškimo tikimybė egzistuoja – ši Tarnybos veiklos sritis priskiriama prie sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, kadangi Tarnyba vykdo kontrolės ar priežiūros funkcijas (Korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 3 dalies 2 punktas) bei priima sprendimus, kuriems nereikia kitos valstybės ar savivaldybės įstaigos patvirtinimo (Korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 3 dalies 5 punktas), tačiau dėl išsamaus institucijos veiklos ir sprendimų priėmimo procedūrų reglamentavimo bei kolegialaus sprendimų priėmimo korupcijos pasireiškimo tikimybė Tarnyboje yra minimali.

Apibendrinant aukščiau išdėstytą informaciją, pažymėtina, kad visų Tarnybos sprendimų priėmimo procedūros yra išsamiai apibrėžtos ir reglamentuotos, sprendimai priimami vadovaujantis aukščiau minėtų įstatymų, šių įstatymų lydymųjų teisės aktų bei Tarnybos darbo reglamento nustatyta tvarka. Srityse, kuriose nėra įgaliotos institucijos, galinčios atlikti patikrinimą ir pateikti išvadas dėl prekių bei paslaugų atitikimo teisės aktų reikalavimams, vartotojų ir pardavėjų, paslaugų teikėjų ginčų vartotojų ginčų sprendimo ne teisme tvarka nagrinėjimo procedūros detalios reglamentuotos Vartotojų teisių apsaugos įstatyme. Didesnės dalies sprendimų, dėl vartotojų teisių apsaugos klausimų reguliuojančių įstatymų pažeidimų, priėmimas yra pagrįstas medžiaga, kuri yra pateikiama Tarnybai nepavaldžių vartotojų teisių ginančių valstybės institucijų (pvz., Valstybinės ne maisto produktų inspekcijos prie Ūkio ministerijos, Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos prie Sveikatos apsaugos ministerijos, Visuomenės sveikatos centrų). Dauguma Tarnybos sprendimų priimami kolegialiai (vadovaujantis Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 11 straipsnio 5 dalimi). Dalis priimamų sprendimų nėra privalomi, dėl dalies priimtų sprendimų, kuriais Tarnyba gali taikyti sankcijas, nesutinkanti šalis gali kreiptis į teismą, kuris priima galutinį sprendimą.

Be kita ko, atkreiptinas dėmesys, kad teisės aktais įtvirtinus visų Tarnybos priimamų sprendimų privalomumą, ginčo šalys, įvertinusios Tarnybos sprendimą, taip pat turėtų teisę skusti jį teismui, kuris priimtų galutinį sprendimą, taigi šie sprendimai nebūtų laikytini galutiniais, Tarnybos sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą galėtų vertinti teismas.

Išsamiai išnagrinėjus teisės aktus, reglamentuojančius Tarnybos veiklos sritis, kuriose egzistuoja korupcijos pasireiškimo tikimybė, nustatyta, kad minėtose srityse Tarnybos veiklos prevencinė (problemų išankstinis nuspėjimas ir pašalinimas), lyginamoji (proceso tikrinimas ir reguliavimas) bei grįžtamoji (rezultatų tikrinimas, mokymasis iš klaidų) kontrolė yra reglamentuota Tarnybos darbo reglamente, Tarnybos struktūrinių padalinių nuostatuose, valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, pareigybių aprašymuose bei kituose Tarnybos veiklą reguliuojančiuose teisės aktuose ir atliekama šių teisės aktų nustatyta tvarka.

Įvertinus visa tai, darytina išvada, kad Tarnybos funkcijos, susijusios su sprendimų, kuriems nereikia kitos valstybės ir savivaldybės įstaigos patvirtinimo, priėmimu, kontrolės ar priežiūros funkcijų vykdymu, išsamiai reglamentuotos įstatymų, Tarnybos nuostatų, Tarnybos direktoriaus įsakymais patvirtintų teisės aktų, pavyzdžiui, Tarnybos darbo reglamento, ir kitų teisės aktų normomis. Informaciją ir ją patvirtinančius dokumentus, būtinus tam tikriems sprendimams priimti, teisės aktuose numatytais atvejais, pateikia nepavaldžios Tarnybai valstybės institucijos (pvz., Valstybinė ne maisto produktų inspekcija prie Ūkio ministerijos, Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, Valstybinis turizmo departamentas prie Ūkio ministerijos, Civilinės aviacijos administracija ir kt.). Siekiant išvengti galimų piktnaudžiavimo ar korupcijos atvejų, sprendimai priimami kolegialiai (Tarnybos direktoriaus įsakymu sudarytos nuolatinės komisijos Tarnybos funkcijoms dėl vartotojų ginčų sprendimo ne teisme nagrinėjimo bei įstatymų nustatytą poveikio

priemonių taikymo). Komisijos nutarimų dėl Produktų saugos įstatymo, Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo, Reklamos įstatymo, pažeidimų rezoliucinės dalys skelbiamos interneto tinklalapyje www.vvtat.lt. Dauguma sprendimų yra rekomendacinio pobūdžio, privalomi sprendimai nėra galutiniai ir gali būti skundžiami įstatymų ir kitų teisės aktų bei Tarnybos darbo reglamento nustatyta tvarka. Įstatymų nustatytais atvejais galutinį sprendimą priima teismas. Tarnybos veiklos srityse, kuriose galėtų egzistuoti didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, prevencinė (problemų išankstinis nuspėjimas ir pašalinimas), lyginamoji (proceso tikrinimas ir reguliavimas) bei grįžtamoji (rezultatų tikrinimas, mokymasis iš klaidų) kontrolė yra nustatyta Tarnybos vidaus darbo tvarką reglamentuojančiais Tarnybos direktoriaus įsakymais (Tarnybos darbo reglamentu, Korupcijos prevencijos ir kontrolės Tarnyboje atlikimo tvarkos aprašu, Tarnybos struktūrinių padalinių nuostatais ir kt.).

Kadangi įvertinus Tarnybos veiklos sritį, nustatyta, jog ji atitinka du Korupcijos prevencijos įstatyme nustatytus kriterijus (pagrindinės funkcijos yra kontrolės ir priežiūros vykdymas bei daugiausia priima sprendimus, kuriems nereikia kito valstybinės ar savivaldybės įstaigos patvirtinimo), todėl formaliai Tarnybos veiklos sritis priskiriama prie sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, tačiau realiai dėl išsamaus institucijos veiklos ir sprendimų priėmimo procedūrų reglamentavimo, dažniausiai kolegialaus sprendimų priėmimo bei jų rekomendacinio pobūdžio sąlygos korupcijai pasireikšti Tarnyboje yra minimalios.

Pagarbiai

Direktorius

dr. Feliksas Petrauskas

Originalas nebus siunčiamas

Irina Martinkevič, tel. (8 5) 212 1413, el. p. irina.martinkevic@vvtat.lt

